

12 Sosyal ve Ekonomik Çevreler Bakımından Sağlık

- ▶ Dersin bu bölümünde toplumsal (sosyal) ve ekonomik çevrelere ilişkin dinamiklerin karmaşık yapısını gözden geçirerek bunların insan sağlığı üzerindeki etkisi tartışılacaktır.
- ▶ Yiyecek, konut ve sağlık hizmetleri gibi materyal kaynakların yokluğu ile yetersiz-kalitesiz sağlık hizmetleri-sağlıksızlık arasında tam anlamıyla anlaşılabilir bir ilişki söz konusudur.
- ▶ Bu çerçevede sağlığın büyük ölçüde zenginlikle gösterdiği karşılıklı ilişki sorgulanması gereken bir yaklaşımdır.

12 Sosyal ve Ekonomik Çevreler Bakımından Sağlık

- ▶ Yoksulluk ve sağlıksız yaşama sahip olma arasında güçlü bir ilişki olduğunu bilmekteyiz: yoksul ülkeler ile zengin ülkeler arasındaki en bariz farklılardan biri de ilkinde sağlık çıktılarının ikincisine göre kötü durumda olması veya yoksul ülkelerdeki insanların önemli bir kısmının daha sağlıksız oluşu tartışma götürmez bir gerçektir.
- ▶ İnsanlara özgü toplumsal tabakalaşmaya veya mekânlara özgü yoksulluk göstergeleri veya sosyo-ekonomik statü dikkate alındığında sağlık statüsüne göre toplumların veya mekânların nasıl da farklılaşmakta olduğu görülebilir. Bu farklılığa “sağlık farkı (**health gap**)” adı verilmektedir.

12 Sosyal ve Ekonomik Çevreler Bakımından Sağlık

- ▶ Zenginlik ve sağlık arasındaki bu denli yüksek korelasyonu veya ilişkiyi pek çok gösterge üzerinden açıklamak mümkündür.
- ▶ **Bireysel düzeyde** “materyalist zenginlik” daha iyi beslenmeyi, hijyen ve güvenli yaşam koşullarına sahip olmayı, sağlık hizmetlerine neredeyse sınırsız erişmeyi ve sağlığı tehdit eden tehlikeli ortam koşullarından kaçınabilmeyi açıklıkla mümkün kılmaktadır.
- ▶ **Toplumsal düzeyde** ise materyalist zenginlik iyi-fonksiyonel bir altyapının inşasını, sağlık hizmetleri konusunda güçlü ve kalkınmış bir yasal düzenlemenin varlığını ve sağlıkla ilgili yürütülecek araştırmalar için iyi bir finansal destek sisteminin oluşmasını sağlamaktadır. Ve fakat bunların da ötesinde sağlık ve zenginlik arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır ve ne yazık ki yeterince anlayamamıştır.

12 Sosyal ve Ekonomik Çevreler Bakımından Sağlık

- ▶ Yoksulluğun yüksek düzeyli sağlığa sahip olma anlamındaki maliyeti hususunda üç temel açıklayıcı çerçeve bulunmaktadır. “**Sağlık seleksiyonu (health selection)**” fikri yoksulluğu sağlıksız olmanın bir sonucu olarak varsaymaktadır.
- ▶ Örneğin sağlıksızlık işle ilgili olanaklara erişimi sınırlandırmaktadır veya insanları sağlık bakımına duydukları ihtiyaçları elde etmek adına önce daha fazla para temin etmeyi sonra da onu harcama konusunda zorlamaktır.
- ▶ “**Sosyal nedensellik (social causation)**” bunun tam tersi bir varsayıma işaret etmektedir ki, bu çerçeve “yoksul olan, düşük gelir ve toplumsal pozisyonun bir sonucu olarak sağlıksız olandır” ifadesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım genel olarak sağlığın toplumsal belirleyicilerine; toplum, politika ve ekonomik şartların durumuna odaklanmaktadır (Şekil 5.1).

12 Sosyal ve Ekonomik Çevreler Bakımından Sağlık

- ▶ Son yaklaşım olan “**Dolaylı seleksiyon (indirect selection)**” ise erken dönem yaşam evresindeki karakteristiklerin/faktörlerin zenginlik ve sağlık üzerindeki etkisini dikkate alır.
- ▶ Örneğin iyi/kaliteli bir eğitimden yoksun olmak bir bireyin iyi bir gelir getirecek işe veya gelire sahip olma şansını azaltmakta ve bireyin sağlıksız davranışlarda bulunmasını cesaretlendirmektedir.
- ▶ Gerçekte zenginlik ve sağlık arasındaki ilişki tüm bunların bir kompleksidir. Bizler burada bu çerçevelerle ilişkili olarak temel coğrafi araştırmalarda esas olabilecek sağlığın belirleyicilerine asıl olarak odaklanmak durumunda kalırız.